

**In dit
nummer o.a.:**

Uitzendconferentie 13 Infbat LMBL, pagina 15
Interview met een vrouwelijke officier, pagina 3
Zingende buschauffeurs, pagina 17

EGO

MAANDBLAD
VAN DE DIENST
HUMANISTISCH
GEESTELIJKE VERZORGING
BIJ DE KRIJGSMACHT

nr. 12, december 1994, 33e jaargang
Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postbankrekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aan-
vraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk -Wiltjer, Bart
Hetebrij, Wim Heij (voorz.), Joan
Merens, Vincent Peeters, Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam, Evert
van Dijk, Gerard van Erkelens, Sabine
Funneman, Cor Hoekstra (CORK),
Pieter de Jager, Tom Janssen, Stef
Kessels, Willy Lohmann, Frits Maas,
Len Munnik, René Nauta, Marco van
Nek, Leonore van Opzeeland, Cor
Out, Tom Pauka, Freek Pol, Rien
Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten,
Hans Schonk, Klaas Soesbeek, Frank
Spoelstra, Jan Stoof, Wessel Visser,
Leon Wecke, Hans van Wissen.

Eindredactie:

Joan Merens

Redaktiesekretariaat:

Erika Krijt-Leijendekkers

Prepress/Lithografie/Druk:

Brouwer Offset Utrecht b.v.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71,
3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.

Bijdragen in EGO verschijnen op per-
soonlijke titel en vertegenwoordigen niet
noodzakelijkerwijs de visie van de redak-
tie of de dienst HGV.

Overname van artikelen en tekeningen is
alleen toegestaan met bronvermelding.

Inhoud

De laatste dienstplichtige	2
Een vrouwelijke officier aan het woord	3
Vragen staat vrij	6
Popmuziek, twee recensies	7
In het vizier	8
Over leven in Sarajewo	9
Trauma	10
Roskam	11
Kort stripverhaal, Jurg Neve	12
Prikkels, puzzel	14
Uitzendconferentie 13 Infbat	15
Cultuurfonds HIVOS	16
Zingende buschauffeurs	17
Sport	18
Film	19
Boeken	21
Humanistische relatieviering	23
Raadslieden, waar en wie	23
Poster Willy Lohmann	24

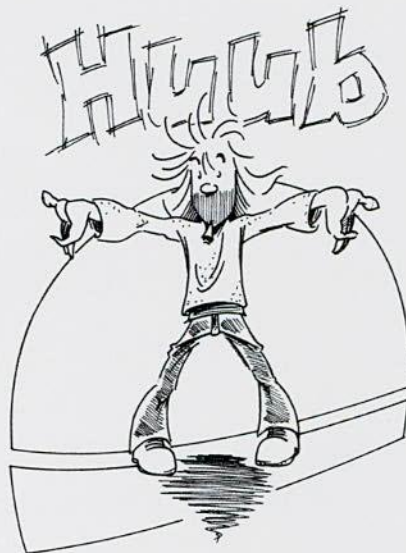
DE LAATSTE DIENSTPLICHTIGE

Bovenstaande titel is al eerder in EGO gebruikt. Voor de geestelijk ver-
zorgers, werkzaam bij de verschillende onderdelen, vormt de steeds
kleiner wordende groep dienstplichtigen nog steeds onderwerp van
zorg. Voor sommigen is het onbegrijpelijk dat nu net zij "gepakt" zijn,
anderen vervelen zich te pletter. Sommigen voelen zich op hun plek en
overwegen na hun dienstitijd een BBT-contract af te sluiten. Voor deze
laatste groep is de dienstitijd een oriëntatie op de toekomst, voor de an-
deren is de dienst meer en meer een onrechtvaardige behandeling waar
zij het slachtoffer van geworden zijn.

Begin november kondigde de regering aan de opkomstplicht eerder af
te schaffen dan het plan was. In april 1995 zouden de laatste dienst-
plichtigen opkomen en in 1996 zal Nederland dan een krijgsmacht
hebben die uitsluitend uit beroeps bestaat. Aangezien deze maatregel
onderdeel vormt van een veel groter pakket ingrijpende bezuinigings-
voorstellen, is de kans groot dat deze laatste jongens die voor hun
nummer opkomen weinig aandacht zullen krijgen.

Hieronder vindt u een tekening van de laatste dienstplichtige. Hij is ge-
maakt door een jonge tekenaar, die nooit in dienst heeft gezeten en
slechts de vooroordelen kent die in Nederland over dienstplichtigen, en
dan nog in bepaalde kringen, de ronde doen. Uit de korte strip, verder-
op in dit nummer blijkt dat het vooroordeel over onze dienstplichtigen
(door middel van drank, hasj en verhalen over vrouwen pogend de tijd
door te komen) nog steeds springlevend is. Mensen, werkzaam bij de
krijgsmacht, weten beter, maar dat daarbuiten hier en daar nog steeds
zo tegen de dienstitijd aangekeken wordt zegt toch wel wat. De solda-
tenbonden willen niet voor niets dat het nu zo snel mogelijk afgelopen
is. Waarom voor de eerstvolgende lichteningen niet het advies van de
Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht opgevolgd en gaat men
niet over tot het uitsluitend werven van vrijwilligers? Het moet toch
mogelijk zijn uit het enorme bestand van jonge mannen die nog in
dienst moeten diegenen te selecteren die de dienstitijd wel zien zitten?

Bekijkt U de tekeningen maar goed: ook dit beeld, of het nu reëel is of
niet, zal spoedig verleden tijd zijn.

DE LAATSTE DIENSTPLICHTIGE SOLDaat

Redactie

JE MOET HET ZELF DOEN

Een vrouwelijke officier aan het woord.

Als ik binnenkom in het gebouw van 109 Batterij Veldartillerie is Eerste Luitenant Marianne de Buck niet op haar kamer. Ze zit op het bureau van de commandant en heeft het druk als waarnemer van de plaatsvervangend commandant, die op oefening "Cooperative Spirit" is. De telefoon gaat telkens en er komen mensen wat vragen. Als de commandant zelf weer op z'n plek is vertrekken we naar boven, naar haar eigen bureau, dat van de commandant van het logistiek peloton, haar eigenlijke functie. Daar vertelt ze over haar werk en wat daar aan vooraf is gegaan.

Marianne de Buck (l) bij de Wereldruiters spelen

■ Van hotelschool naar OCO

"Na mijn eindexamen ben ik naar de hotelschool gegaan. Dat was eigenlijk heel vanzelfsprekend, want ik had van kind af aan meegeholpen in de horeca-zaak van mijn grootouders. Alleen, toen ik mijn examen had gedaan was ik de horeca een beetje beu. Je wordt daar toch gevormd tot een bepaald soort iemand, en je bent daar eigenlijk een verlengstuk van de maaltijd: daarmee staat of valt de waardering die je krijgt. Hier zie je toch meer resultaat van je werk. Toch heb ik wel belangstelling voor de horeca gehouden, ik kijk anders als we gewoon voor de gezelligheid uit eten gaan. En ook mijn keus voor de interdance heeft er wat mee te maken.

Ik heb gewoond in Breda, was inmiddels getrouwd met een militair en het militaire bedrijf leek mij aantrekkelijk. Je werk heeft zo veel meer aspecten en daarmee meer mogelijkheden tot waardering op de verschillende onderdelen. Een voordeel van de horeca is wel dat daar winst gemaakt moet worden, hier duurt iets soms langer dan nodig is omdat er geen stok achter de deur staat; het geld komt toch wel op je loonstrook. Dat gaat natuurlijk niet op voor de militairen die totaal bij het bedrijf betrokken zijn.

■ Commandant logistiek peloton

De functie die ik nu heb voldoet echt

aan de verwachtingen. In mijn peloton zitten zo'n 57 mannen en 6 vrouwen met diverse disciplines. Het peloton is, door de specifieke taak van de batterij MLRS, groter dan de beide lanceerpelotons bij elkaar. Je hebt niet alleen met logistiek, maar ook met personeelszaken en technische aspecten te maken. Er zijn niet zo veel vrouwen bij de artillerie, en dat wist ik natuurlijk, daarom ben ik heel rustig begonnen met de kat uit de boom kijken. Men is aan mannen in deze functie gewend. Nu, na vijf maanden, is het ijs gebroken en werken we goed samen. Het gaat toch om je vakkennis, en of je open staat voor anderen. Ik weet eigenlijk niet of het voor mannen en vrouwen nu zo verschillend is. Wat ik wel geleerd heb is een afwachtende hou-

ding. Je kunt, en misschien geldt dat wat meer voor vrouwen, niet meteen met een grote mond vooraan gaan staan. Je leert dat door telkens je neus te stoten en dan toch weer door te gaan.

In mijn peloton zitten twee vrouwelijke 20-ton chauffeurs. Het is heel apart om twee betrekkelijk kleine dames in zo'n groot voertuig te zien zitten. Ze zijn allebei naar Joego geweest en doen voortreffelijk werk, wat ook voor de anderen geldt.

■ Niet zonder slag of stoot

Mijn opleidingstijd is niet zo gladjes verlopen. Tijdens mijn eerste jaar OCO werd ik ziek en heb ik een zware operatie ondergaan, waardoor ik dat jaar over moest doen. Daarna moest ik het halen, anders kon ik vertrekken. Tegen het advies van de arts in ben ik toen sneller dan wenselijk was weer volledig gaan draaien. Het hele genezingsproces duurt dan wel langer doordat je tekens van je lichaam negeert. Dit bedrijf leert je veel opzij te zetten, maar ik wilde zelf ook zo graag die eindstreep halen, was er helemaal op gefixeerd.

Na de opleiding werd ik PC van een kader-peloton bij de opleiding tot sergeant/wachtmeester distributie en verzorging. Daar, in Bussum, werd ik nog een keer ernstig ziek en moest ik weer geopereerd worden. De artsen gaven mij zes maanden voor herstel, maar na vijf weken was ik weer aan het werk. Eigenlijk maken ze je wijs dat je misschien wel nooit meer de oude wordt en dat het beter is maar naar ander werk uit te kijken. Als je niet oppast gaan zij alles voor je bepalen; en als je dan zo ernstig ziek bent geweest ga je natuurlijk zelf ook twijfelen, je gaat denken "ik kom nooit meer terug". Daar krijg je wel een opdonder van, en na zo'n ervaring krijgt het leven een andere waarde. Als je in een hoekje zielig gaat zitten doen en je overgeeft aan de verhalen van de artsen, kom je er niet meer uit. Bezig blijven is het beste. Je moet zelf je leven bepalen en dat niet door artsen laten doen. Ik heb keihard gewerkt om terug te komen, en ook om op mijn werk weinig tot niets te laten merken. Je leeft dan op je reserves, tolt 's avonds doodmoe in bed en niemand die weet hoeveel energie het kost om gewoon je werk te doen overdag. Je moet je bewijzen, in dit bedrijf wordt het immers als minder ervaren als je bepaalde zwakheden laat zien. Het lijkt soms wel of je beoordeeld wordt op de speldjes op je DT, dat meer gekeken wordt naar je fysieke prestaties dan naar de functie waarvoor je aangenomen

bent. Ik heb duizend maal liever een goede vakman dan een bikkelaar die zijn eigenlijke werk niet kan.

Ik vind wel dat je je lichaam in goede conditie moet houden, je hebt dan een beter incasseringsvermogen tijdens oefeningen en uitzendingen. Daar werk ik ook zelf aan. Je moet toch soms 48 uur achter elkaar optreden als je een pelotonstest draait en een goede lichamelijke conditie heeft positief gevolg voor je geestelijke conditie. Ik ga dan ook bepaalde zaken als touwklimmen en de touwbaan hier met de vrouwen samen oefenen. Je voelt je opgelaten als je iets niet kunt. Dan is het makkelijker om te oefenen met vrouwen samen. Dat zit hem dan toch in de man-vrouw verhoudingen.

■ Vrouwen in een mannenbedrijf

Er zijn nog steeds mannen die niet onder leiding van een vrouw willen werken. Dat is dan gebaseerd op vooroordelen of slechte ervaringen. De oude beelden bestaan nog steeds en er is natuurlijk ook angst om toe te geven dat een vrouw goed is. Wat mij betreft: er zijn net zoveel goede en slechte mannen als goede en slechte vrouwen in dit opzicht. Je kunt alleen overtuigen door je vakkenis en door tactisch op te treden. Je moet het zelf doen en na fouten weer opkrabbelen en opnieuw beginnen.

Toch denk ik dat vrouwen-in-gevechtsfuncties problemen kan opleveren. Ik weet dat niet zeker, want ik heb er geen ervaring mee. Mensen zijn geen robotten, je kunt je gedachten niet uitschakelen, er komen onherroepelijk spanningen. Zeker in een oorlogssituatie, waar je dag en nacht bij elkaar zit op een kleine ruimte.

Ik zie ook niets in die nieuwe wet over seksuele intimidatie op het werk. Je moet dat toch kunnen regelen. Ik heb ook niet bevolen de blote platen van de muur te halen. Ik vind ze niet mooi, maar het stoort me niet echt. Als een man toenadering zoekt moet je dat van je af kunnen zetten. Je moet ad rem en goed gebekt zijn en veel met een grap af kunnen doen. Dat heeft meer succes. De vrouwen die ik ken zijn redelijk van de tongriem gesneden, ze zijn door ervaring wijs geworden. Anderen zijn vertrokken, maar dat komt heus niet alleen door schunnige taal of handtastelijkheden. Een zekere hardheid heb je hier wel nodig, gevoeligheid kan soms in je nadeel werken.

■ Militair huwelijk?

Mijn man en ik zijn allebei militair. Het is prettig dat we elkaars werk goed begrijpen en niet moeilijk doen bij oefeningen en van huis weg zijn. Je moet wel oppassen dat je je werk niet mee naar huis neemt. Daarom hebben we ook bewust hobby's die los staan van het bedrijf. Ook onze vrienden en kennissen zoeken we daarbuiten. Je blikveld wordt anders zo beperkt. Het was wel leuk, en dat is een van de aardige aspecten van het bedrijf dat dat kan, om samen steun te verlenen bij de Wereldruiterspelen. Toen kwamen hobby en bedrijf op een prima manier bij elkaar.

Hoe dat zal gaan bij uitzending? Ik zelf wil graag uitgezonden worden, maar zit nu net op functie. Je bent opgeleid en wilt jezelf testen om te weten of je het kan in een oorlogssituatie. Eigenlijk alleen uit vaktechnisch oogpunt, want de haat zit daar zo diep dat je niet ziet wie je nu eigenlijk helpt, je weet niet wie nu eigenlijk het slachtoffer is. Mijn man is artillerist en zal, zo lang er geen zwaardere wapens naar Bosnië gaan, misschien alleen als waarnemer uitgezonden worden. Mocht het voorkomen dat de één een half jaar en de ander aansluitend het volgende half jaar uitgezonden gaat worden dan zullen we daar heel goede afspraken voor moeten maken.

■ Paul de Leeuw

Mijn werk vind ik leuk en ik wil daar best serieus, ook op TV, over praten. Toen ik gebeld werd of ik mee wilde werken aan "De Schreeuw van de Leeuw" over vrouwelijke militairen heb ik dat geweigerd, omdat ik dat daar niet zou kunnen. Ik heb ook geen zin om voor "muts" uitgemaakt te worden of ruzie te krijgen als ik iets zou zeggen wat de Leeuw niet zint. Bovendien heb ik geen zin om in het bedrijf een "daar heb je haar ook"-sfeertje om mij heen te krijgen.

Ik heb hier mijn plek nu gevonden en die wil ik niet door zoiets in de waagschaal stellen."

Marianne heeft duidelijk haar plek gevonden. Het enthousiasme voor haar werk straalt van haar af. Veel succes!

Joan Merens

TEKENING JURG NEVE

VRAGEN STAAT VRIJ

Die meneer van Loon met zijn: "Foutje, bedankt"; is die reclame een uiting van een veranderende mentaliteit?

Is het zo dat mensen de zaak flessen, als ze daar de gelegenheid voor krijgen? Alleen op hun eigenbelang uit zijn? Dat de calculerende burger eruit sleept wat erin zit?

Gaan we ervan uit dat de ander - als puntje bij paaltje komt - niet te vertrouwen is? Dat de ander niet handelt op inzicht of overtuiging?

Rondom me heen kijkend lijkt het er op: regels, voorschriften, wetten; alles moet juridisch sluitend zijn.

Op het moment dat blijkt dat regels of wetten niet alles afdekken, maken we er weer nieuwe bij; hele boekwerken vol.

Is de ander te vertrouwen?

De overheid, de verzekeringen, het bedrijfsleven en de individuele burger gaan er steeds meer van uit dat die ander niet te vertrouwen is; zo lijkt het tenminste.

Maar, als je de ander niet vertrouwt: kun je geen stap meer buiten de deur zetten, niet meer aan het verkeer deelnemen, je niet meer door een arts laten behandelen, geen inkopen meer doen of een transactie afsluiten, geen relatie aangaan.

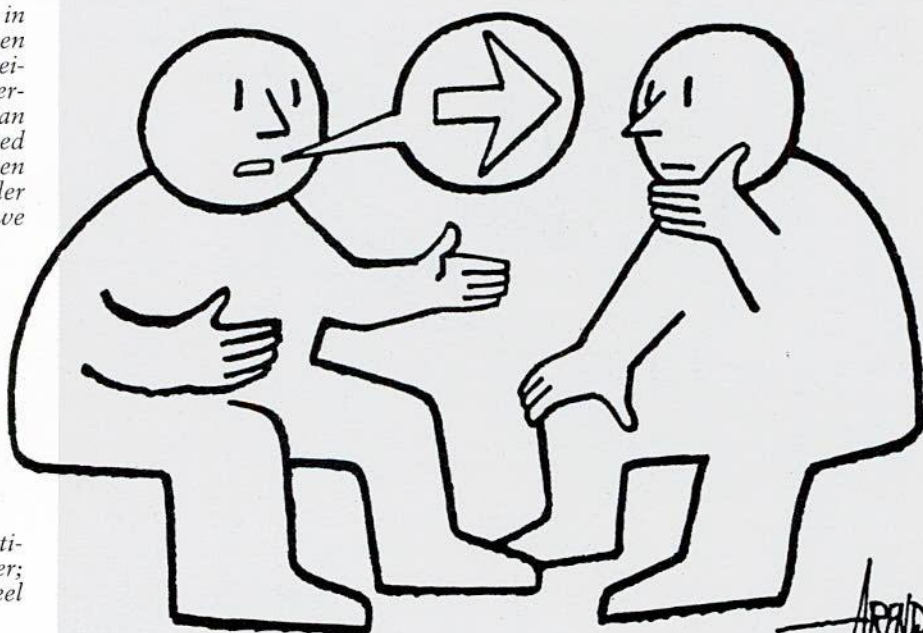
Want in elk contact met anderen, ook in een handelstransactie, kom je op een punt dat berekening en zoeken naar veiligheid ophoudt en overgaat in: ik vertrouw die ander, ik vertrouw me aan hem toe, ik vertrouw erop dat het goed zit. Een handdruk, het tekenen van een papier, zijn - niet meer en niet minder dan - een symbolisch gebaar waarin we dat aan elkaar uiten.

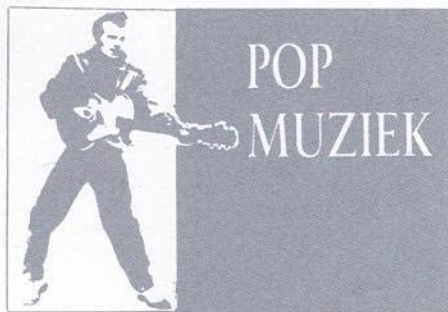
Realiseren we ons dat?

Eerlijk gezegd denk ik dat we al die regels en voorschriften maken in onze grote behoefte aan veiligheid en zekerheid; met het gevaar dat we meer op regeltjes en contracten gaan vertrouwen dan op mensen. Eerlijk gezegd wordt ik er soms niet goed van dat we op deze manier naar elkaar kijken en met elkaar omgaan. Eerlijk gezegd vind ik dat zelfs beangstigend; het creëert een ziekmakende sfeer; en we gaan mensen daardoor wel heel eenzijdig benaderen.

Wat vind jij?

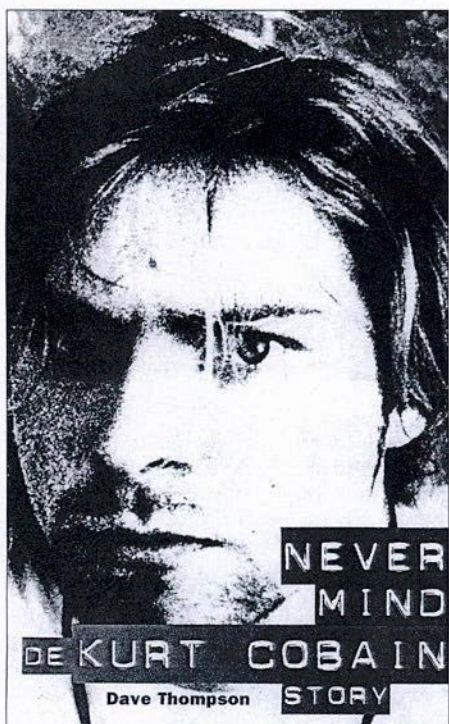
Steven

GEKWELDE POPSTER

Muziekjournalist Dave Thompson stortte zich meteen, nadat Nirvana-voorman Kurt Cobain zichzelf begin april op dramatische wijze van het leven beroofde, op het schrijven van een boek over de gekwelde popster tegen wil en dank. Het resultaat is *Nevermind*, een biografie rond het leven van Cobain en de opkomst van het fenomeen Nirvana, de band die -opnieuw tegen wil en dank- zorgde voor de doorbraak van de alternatieve muziek naar het grote publiek.

Thompson is goed ingevoerd in de carrière van het drietal uit Seattle en brengt ook de levensloop van Cobain aardig aan de oppervlakte. Met een vlotte schrijfstijl en gedetailleerde informatie weet de schrijver ook de niet ingewijden met dit boek te bereiken. En dat is goed, want na de dood van Cobain is het aantal Nirvana-fans alleen maar toegenomen. Mede door middel van de postuum uitgebrachte cd "Unplugged" in New York, de registratie van een akoestische sessie voor het gelijknamige MTV-programma, staat de grondlegger van de grunge-stijl ook nu weer volop in de belangstelling van vele popliefhebbers. Voor degenen die wat meer willen weten over de achtergronden van de songs en de beweegredenen van Cobain, is *Nevermind* een waardevol document.

Hoewel het natuurlijk dubieus blijft om een verhaal dat door middel van een reeks interviews en beschouwende artikelen voor de dood van de 27-jarige Cobain, snel na zijn overlijden nog eens in boekvorm uit de doeken te doen. Thompson is niet de enige die de Nirvana-carrière op schrift heeft gesteld, maar zijn boek zag wel het eerste het levenslicht en komt ondanks het verdachte moment van verschijning toch behoorlijk integer over. De stroom publicaties en (illegale) live-cd's die volgde, is niets anders dan ordinaire lijkepikkerij. Dave Thompson: *Nevermind*. De Kurt Cobain Story. BZZTôH, 's Gravenhage. 1994. 176 blz.

Alleen verkrijgbaar bij filialen van de Free Record Shop en Fame Music. (MvN)

VERPLETTEREND

Van pioniers in het onder metal-fanaten halverwege de jaren tachtig razendsnel populair geworden speed-metal genre tot wereldveroverende en toonaangevende metalband. K.J. Doughton vond het na vijf albums, verdeeld over meer dan tien jaar, tijd voor een biografie over Metallica. De metalgroep die zonder ook maar één concessie te doen, uitgroeide tot een act van wereldformaat met een veel groter bereik dan de beperkte metal-scene. In *Losgeslagen* doet Doughton uiterst zorgvuldig verslag van de carrière van het viertal. Hoe drummer Lars Ulrich met zijn ouders vanuit Denemarken naar de Verenigde Staten emigreert en daar zijn nieuwe vrienden het hoofd op hol brengt met bands die gerekend worden tot de zogeheten New

Wave Of British Heavy Metal. Al gauw duikt hij met zanger/gitarist James Hetfield de garage in en staan ze nummers van hun favoriete groepen na te spelen. Later voegen bassist Ron McGovney en gitarist Dave Mustaine zich bij het duo en wordt het serieus. De demo "No Life Till Leather" zorgt in 1982 voor flinke opschudding in de Californische Bay-Area en al snel krijgen metal-fans over de hele wereld lucht van de extreem snelle metal die Metallica dan nog maakt. Het fundament voor een verpletterende carrière is gelegd. Voordat het zover is, worden McGovney en

Mustaine (die daarna zijn eigen groep Megadeth oprichtte) vervangen door respectievelijk Cliff Burton en Kirk Hammett en is de succesformule van Metallica compleet. De eerste drie platen "Kill 'Em All", "Ride The Lightning" en "Master Of Puppets" geven duidelijk aan dat de groep alsmaar blijft groeien. Tijdens de Master Of Puppets-tournee van 1986 brengt een rampzalig ongeval met de tourbus Metallica een gigantische tegenslag. Bassist Cliff Burton overlijdt. Na een korte rouwperiode besluit het overgebleven trio echter niet bij de pakken neer te zitten en wordt snel een vervanger aangetrokken. En met Jason Newsted (voormalig Flotsam & Jetsam) gaat de opmars verder. Hoewel de groep met de dubbelelpee (waar wel de megahit "One" op is te vinden) "And Justice For All" het spoor even bijster lijkt, is er in 1991 opens de grote klap. De plaat heet simpelweg "Metallica" en maakt dankzij onder andere de singles "The Unforgiven" en "Nothing Else Matters" een gigantische indruk bij een heel nieuw publiek. Metallica is niet meer weg te denken uit de popgeschiedenis. Deze grote lijn wordt door Doughton met zeer veel serieuze, wetenswaardige en humoristische details uitgewerkt. Verder is *Losgeslagen* rijkelijk voorzien van illustraties van het viertal dat altijd wel voor een maffe pose in is en gaat het boek vergezeld van een complete discografie. Een must voor de fans.

K.J. Doughton: *Metallica; Losgeslagen*. BZZTôH, 's Gravenhage. 1993. 176 pagina's.

Alleen verkrijgbaar bij filialen van de Free Record Shop en Fame Music. (MvN)

VAN MIERLO'S VN-BRIGADE

"Als lidstaten niet in de positie zijn het noodzakelijke, militaire personeel ter beschikking te stellen, wordt het dan niet onvermijdelijk voor ons de instelling te overwegen van een voltijdse, professionele, altijd beschikbare en snel inzetbare VN-brigade voor dit doel: een VN-legioen ter beschikking van de Veiligheidsraad?", aldus Minister Van Mierlo onlangs voor de Algemene Vergadering van de Verenigde naties in New York. Hij voegde er aan toe dat "zo'n relatief klein, internationaal, geheel uit vrijwilligers bestaand, brandweerkorps de VN in staat kan stellen levens te redden in situaties zoals Rwanda".

Geen uitermate idiote suggestie als men bedenkt dat tot op heden in veel gevallen de VN niet of te laat reageerde als het ging om burgeroorlog en massaslachtingen. Voor een ieder is duidelijk dat er minstens twee criteria zijn voor snel optreden van in VN-verband opererende nationale eenheden. De ene voorwaarde waaraan voldaan moet worden is geen groot risico voor de soldaten en de andere is nationaal belang. Voor de nationale overheden is duidelijk, zowel op basis van onderzoek als historische evidentie, dat het publieke draagvlak voor een militaire operatie buiten de deur met name afhangt van het offer aan mensenlevens dat een dergelijke operatie vereist. Bij noemenswaardige verliezen vervalt de steun van de publieke opinie. Daarnaast is het een vereiste voor het verkrijgen van het publieke en politieke

draagvlak dat het om een nationaal belang van enige importantie gaat, althans men moet overtuigd zijn dat van een nationaal belang sprake is.

Helaas zijn mensenrechten of zoiets vaags als "internationale rechtsorde" niet als regel, maar eerder als uitzondering tot een nationaal belang te verheffen. Van Mierlo heeft dus gelijk als hij voor de toekomst de suggestie doet van een eigen, snel inzetbaar, VN-leger. Nederlandse parlementariërs, en met name van de VVD en het CDA, riepen in koor dat zij zeggenschap moeten hebben over de inzet van Nederlandse militairen en men dus het idee van Van Mierlo (en van vele anderen die hetzelfde betoogden en betogen) onjuist vindt. Nu gaat het met name niet om Nederlandse eenheden, maar om VN-eenheden, samengesteld uit vrijwilligers uit de lidstaten van de VN afkomstig. Hooguit zou men kunnen zeggen dat, zolang de Veiligheidsraad niet de hele wereld, maar wel de rijke wereld representeert, we met zo'n krijgsmacht nog even moeten wachten. Maar dat blijkt niet het grootste bezwaar te zijn van de fracties en met name de buitenlandspecialisten. Eén van hen, de VVD'er Weisglas, liet nog eens nadrukkelijk weten dat de regering pas na goedkeuring van het parlement over de inzet van Nederlandse troepen beslist.

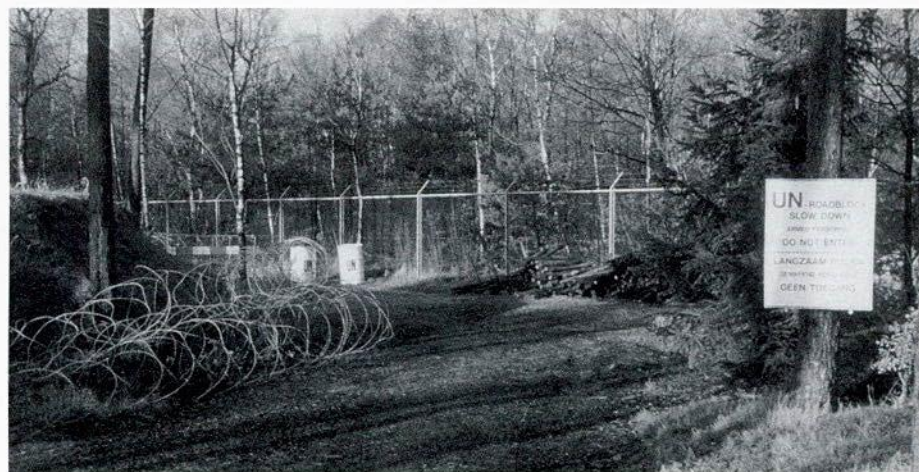
Het gaat echter niet om Nederlandse troepen, maar om een VN-eenheid. Het gaat om "internationale ambtenaren", zoals de Minister van Defensie in een Caputool-uitzending nog eens verduidelijkte. Van Mierlo zelf leverde overigens niet de meest efficiënte weerlegging van het door de parlementariërs geuite bezwaar door de nadruk te leggen op het feit dat er een onderscheid tussen ideeën

en uitgewerkte voorstellen gemaakt dient te worden. Pas in het laatste geval zou het een zaak betreffen waarbij ook overleg met het parlement aan de orde is. Waar het echter vooral om gaat is, dat Nederlandse kamerleden op voorhand niet begrepen hebben, dat het idee of voorstel van Van Mierlo een beperkte krijgsmacht van de VN betrof waarbij het om militairen gaat waarvan de inzet dus niet een zaak van het Nederlands parlement zal zijn.

Waar men zich drukker over had kunnen maken, was over een eventuele beslissing om Nederlands troepen ter beschikking te stellen van de VN, want daar dient uiteraard ook het parlement aan te pas te komen. Maar dat was niet het probleem. Het probleem van de conclusie van Weisglas (dat het voorstel van Van Mierlo naar de bron terug verwezen moet worden, te weten de fantasie van Van Mierlo) zegt dan ook meer over de betreffende buitenlandspecialist dan over de minister. Voor burgers, die slechts op kranteniveau de ontwikkeling van de internationale betrekkingen bijhouden, is duidelijk dat op de duur een eigen VN-krijgsmacht een mogelijke en in elk geval zeer wenselijke optie is.

Straks wordt een volstrekt nodeloos soort examen ingesteld om zoveel mogelijk, in het kader van de bezuinigingen, bezitters van Nederlandse middelbare school diploma's de toegang tot hogeschool en universiteit te weigeren. Beter is het een examen voor buitenlandspecialisten in de Tweede Kamer verplicht te stellen. Wedden dat Weisglas dan een twee haalt, voorwaarde is dan wel dat de examencommissie uit bevriende relaties bestaat.

Leon Wecke

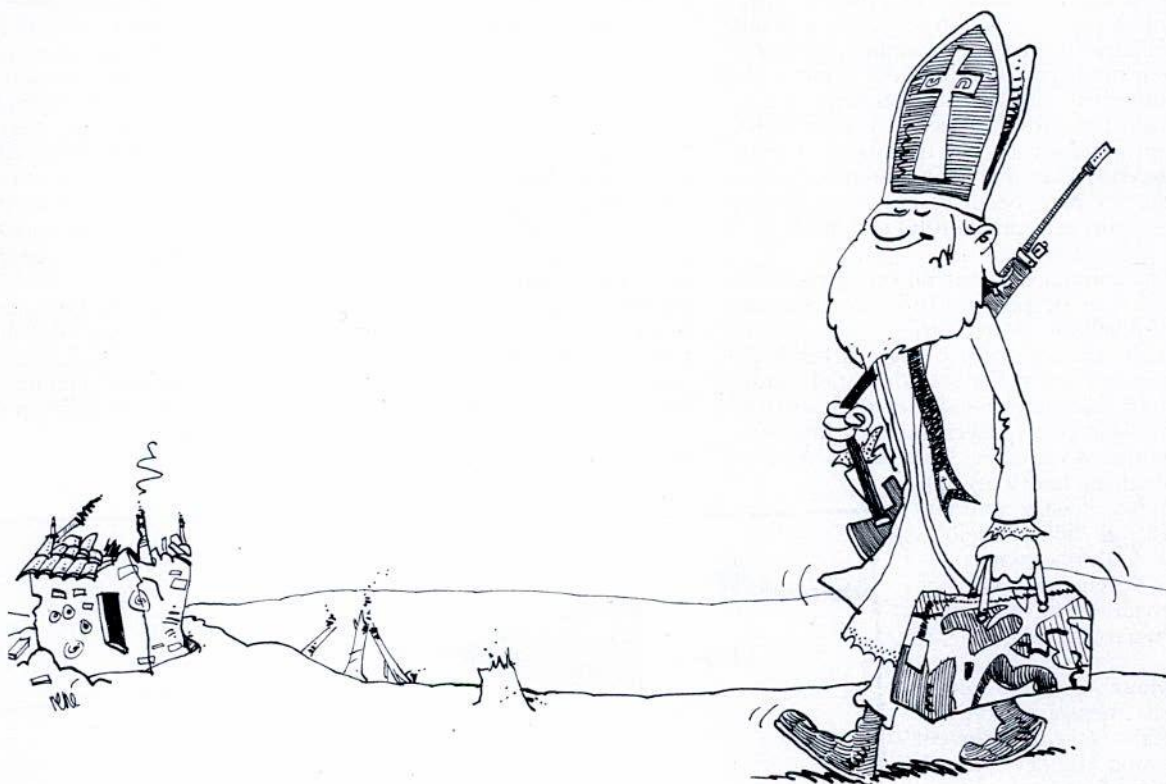
OVER LEVEN IN SARAJEVO

Foto's van Edward Serotta 1988 - 1994

De zwart-wit fotodocumentaire *Over leven in Sarajevo* van de Amerikaanse schrijver en fotograaf Edward Serotta (Georgia, 1949) is vanaf 25 november a.s. te bezoeken in het Joods Historisch Museum te Amsterdam. Met deze serie foto's heeft Serotta de hulpacties van de sterk geslonken joodse gemeenschap van Sarajevo in beeld gebracht. Serotta laat zien hoe joden zich inzetten voor hun buren - moslims en christenen, Serven en Kroaten - waarmee zij 500 jaar vreedzaam hebben samengewoond. Via hun ruim honderd jaar oude welzijnsorganisatie La Benevolencija verlenen zij op effectieve wijze steun aan alle etnische en religieuze groeperingen in de belegerde en halfverwoeste hoofdstad van Bosnië. Het succes van La Benevolencija is te danken aan het feit dat de joden geen partij zijn in het huidige conflict. Geholpen door vrijwilligers van alle gezindten werkt een ieder voor hetzelfde salaris: een warme maaltijd per dag. De hulp bestaat uit voedsel en medicijnen, een gaarkeuken, apotheken, eerste hulp, een postkantoor, een telefooncentrale en een radiostation, die vaak de enige contacten met de buitenwereld vormen. In samenwerking met internationale instanties als de American Jewish Joint Distribution Committee werden reeds elf vluchtelingkonvooien georganiseerd, waardoor 2300 mensen veiliger gebieden konden bereiken. Sommigen zijn als vluchteling in Israël opgenomen, zoals Denis, een katholiek-moslim jongetje dat een belangrijke rol speelt in Serotta's fotodocumentaire, en zijn joodse vriendje Radoslav. In tegenstelling tot oorlogscorrespondenten die meestal op korte en hevige incidenten ingaan, geeft Serotta een indringend en ontroerend beeld van het

dagelijkse leven en de activiteiten van de joodse gemeente in de door de burgeroorlog geteisterde stad.

Edward Serotta bezocht Sarajevo aan het eind van de jaren '80 diverse malen. De foto's die hij toen maakte staan in schril contrast met de foto's die hij er recent, ten tijde van de oorlog, maakte. Zijn foto's over Sarajevo en de hulpacties van La Benevolencija zijn gebundeld in het boek "Survival in Sarajevo", dit jaar verschenen bij uitgeverij Christian Brandstätter, Wenen, en te verkrijgen in de museumshop voor f 66,50. Thans woont Serotta in Berlijn. Aandacht voor zijn foto's heeft hij gekregen in internationale bladen als Time, de New York Times, de Washington Post, Die Zeit en de London Independent. Een eerdere reportage, "Out of the Shadows: A Photographic Portrait of Jewish Life in Central Europe", werd in 1991 gepubliceerd en reisde als tentoonstelling reeds door zeven landen. Serotta's foto's zijn aangekocht door diverse buitenlandse musea.

Activiteitenprogramma

Maandag 26 december 1994, 14.30 uur
Een programma met schrijvers uit het voormalig Joegoslavië die in Nederland woonachtig zijn. Zij zullen o.a. spreken over cultuur in het verscheurde Sarajevo en over de rol van de joodse gemeenschap aldaar.

Zondag 29 januari 1995, 14.30 uur
Lezing door Vrienden van La Benevolencija Sarajevo over de gelijknamige humanitaire hulporganisatie. Minister Jan Pronk is gevraagd zijn mening te geven over hulpverlening in het voormalig Joegoslavië.

Joods Historisch Museum, Jonas Daniël Meijerplein 2-4, Amsterdam
Dagelijks op van 11-17 uur, ook op 25 en 26 december en Nieuwjaarsdag!
Infolijn 020-6254229 / Telefoon 020-6269945

TRAUMA

Iedereen kent wel één iemand die rondloopt met een trauma. Een trauma opgelopen door een gejatte fiets, een inbraak, lichamelijk geweld of andere aantastingen van je persoonlijke en/of lichamelijke integriteit. Op de een of andere manier heeft het er dus alle schijn van dat iedereen wel door iets een trauma heeft opgelopen. Maar wat wordt er nu eigenlijk precies mee bedoeld, wanneer iemand zegt met een trauma rond te lopen?

Een trauma ontstaat bij een gebeurtenis die voor de persoon in kwestie een onmiddellijke ontwrichting van zijn of haar leven te weeg brengt en het beeld van het leven meestal definitief verandert. Dat betekent dat er heel veel tijd nodig is voor verwerking en, indien mogelijk, acceptatie. Voor die acceptatie staat een heel leger aan hulpverleners paraat, die al het mogelijke doen om het ontwrichte leven weer op het goede spoor te krijgen, en dat is goed.

Maar er overkomen ons mensen ook trauma's waarbij hulpverlening minder snel of soms helemaal niet op gang komt. Je zal je baan maar verliezen of door een ongeval ledematen kwijt raken. Hoe moet je dan verder met je leven? Je komt tot de ontdekking dat je gaat twifelen aan het bestaan van God door de ondoorgrondelijkheid van zijn wegen, en hoe ga je dan verder? Je verliest om welke reden ook je partner, hoe ga je verder? Zo kunnen heel wat toekomstperspectieven in één klap omvergehaald worden en misschien denk je dan ook wel eens: was ik maar dood. Waarmee je aan wilt geven dat het leven je soms te zwaar is en dat je het anders wilt, maar je weet niet hoe.

Dan komen er vragen en nog eens vragen: zingeingsvragen.

Uiteindelijk zal je, soms na jaren, tot de ontdekking komen dat op zingeingsvragen geen algemene antwoorden te geven zijn, maar dat je moet zwoegen en ploeteren om zelf antwoorden te vinden. Een hele opgave.

Niemand heeft een trauma "verdiend" en niemand kan er aan ontkomen. Het kan ons allen heel direct en persoonlijk treffen en je moet er uiteindelijk, met of zonder hulp, toch helemaal alléén mee klaar zien te komen. Er rest weinig anders dan te proberen het een plek in je leven te geven, proberen er een betekenis aan te geven. De verschrikkelijke ervaring blijft en kan bij tijd en wijle heftig terugkomen, en niemand die er iets aan kan doen. Dat kan dan toch ook een troost inhouden: je hebt de echte erva-

ring achter de rug, en de herbeleving is niet minder, maar gelukkig ook niet meer dan een heel pijnlijke herinnering. Daarna kun je dan bedenken dat je er weer bovenop bent en in staat bent gebleken je leven een nieuwe zin te geven, dat je andere perspectieven gevonden hebt. Ook al weet je nauwelijks hoe dat proces precies verloopt, net zoals een rups niet weet dat hij vlinder wordt. Hij wordt wat hij moet zijn, en zo kan het bij mensen ook gaan, gehavend of niet.

Dat is wat humanisten bedoelen als ze het hebben over menselijke autonomie en zelfbeschikkingsrecht. Dat zijn niet alleen woorden met een mooie diepe betekenis, ze hebben ook een dramatische lading.

Freek Pol

HERDENKEN, MET WIE?

Het komt niet meer goed met de Nobelprijs voor de Vrede. Er is altijd kritiek op de toekenning. "Die terrorist Arafat had hem niet mogen krijgen!" In de radio-discussie werd gezegd: "Vorig jaar hebben Mandela en De Klerk toch ook de prijs gekregen?"

Weerwoord: "Ja, maar Mandela heeft geen terreur gepleegd - dat is wat anders!" Niemand zei toen: "Maar De Klerk heeft jarenlang wel terrorisme bedreven!" En niemand zei, dat de Israëlische premier Begin (die met Egypte's president Sadat de Nobelprijs kreeg) zelf een erkend terrorist was.

Een jaar geleden had ik in EGO kritiek, dat Mandela de Nobelprijs moest delen met De Klerk (die geen berouw heeft voor de misdadigheid van de apartheid). Nu is de prijs gegaan naar het vredesproces in het Midden-Oosten, waar o.a. door Palestijnse groepen terreur is gepleegd. Maar de manier waarop de Israëlische regeringen de Palestijnen in Israël hebben ontrecht en de manier waarop zij hebben huisgehouden in de bezette gebieden zit ook vol onrecht en terreur.

Deze omstreden Vredesprijs is ingesteld door Nobel, die zijn miljoenen verdiende met dynamiet om beter oorlog te voeren. Het mag dus eigenlijk ook nooit meer goed komen met zo'n prijs. Want voor de slachtoffers komt er nooit een eind aan een oorlog, ook al is er vrede gesloten.

De spanning tussen Israël's en Palestijnen zal nog blijven bestaan, ook al is het vrede alom en vallen de staatslieden elkaar om de hals. In Zuid-Afrika is de verzoening aangebroken, maar het verleden is niet begraven en dat zal in de komende jaren nog voor veel opschudding zorgen. En de gevechten van de Tweede Wereldoorlog zijn in 1945 beëindigd, maar die oorlogsperiode is na vijftig jaar nog steeds niet echt afgesloten.

Kunnen we in Nederland de bevrijding uit de Duitse bezetting van 40-45, samen met Duitsers vieren? De overwinning op fascisme, nazisme, antisemitisme en racisme is het Feest van de Democratie, dat je kan vieren met iedereen die dat echt wil; dus ook van harte met democratische Duitsers.

Maar het is uitgesloten dat we in Nederland ooit de bevrijding herdenken samen met Duitse kampbeulen en voormalige SSers. Geen viering samen met andere Wehrmacht-Duitsers die pas een hekel kregen aan de oorlog, toen die verloren was. Wat moeten we op de 4de en 5de mei met Duitsers die het Nazisme pas afgezworen hebben, toen de oorlog verkeerd voor Duitsland afliep? En met mensen, die vinden dat Duitsland geen schuld heeft, zoals de rechts-extremisten die de jodenvervolgung ontkennen of zeggen dat er "maar" 1,5 miljoen joden zijn vergast? Wat valt er te vieren met Duitsers, die vinden dat het gezeur over de Tweede Wereldoorlog op moet houden?

Het einde van de Tweede Wereldoorlog als Feest van de Democratie kan je wel vieren met Duitsers als ex-president van Weizsäcker, die voor het verleden niet weglopen, maar zeker niet met figuren

als Schonhuber en trawanten. Ook eigenlijk niet met kanselier Kohl, die jaren geleden samen met de Amerikaanse president Reagan de Bitburgse begraafplaats bezocht, waar ook SS-ers lagen, onder het motto van "soldaten-onderelkaar", alsof beide legers evenveel respect verdienden.

Hoe kun je nu de Bevrijding vieren als Feest van de Democratie met rechts-extremisten die "eigen volk eerst" roepen of "ausländer raus". Want dat zijn geen geestverwanten. Die denken anders over "democratie". Die mensen van "Ausländer raus" zouden zelf niet moeten willen komen naar Nederland en logischerwijs moet dat soort mensen op grond van hun eigen filosofie de grens overgezet worden. Het einde van de Tweede Wereldoorlog als Feest van de Democratie kan je niet vieren met On-democraten.

Bevrijding vieren als Feest van de Democratie wil niet zeggen, dat we van nu af aan alleen maar "vooruit kijken" en niet meer "terug", want de racistische misdaden van toen mogen nooit vergeeten worden, niet in Europa en niet in Afrika.

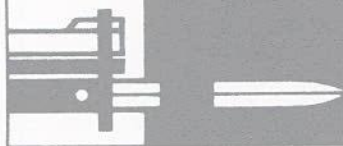
Karel Roskam

PRIKKELS

INVLOED

Na het opstappen van de Chef Defensie Staf zijn de gemoederen van de officieren danig in beweging gekomen. De Generaal van der Vlis heeft met dat opstappen een daad willen stellen. Vlak voor zijn functioneel leeftijdsontslag is dat geen offer. De officieren met nog vele jaren voor de boeg kunnen zich die luxe niet veroorloven. Daarom kwamen zij in de publiciteit met een aantal - voor Nederlandse begrippen - bijzondere denkbeelden.

Op de eerste plaats nam men het de opvolger van Generaal van der Vlis kwalijk, dat hij wel akkoord ging met de politieke voornemens betreffende het paarse defensiebeleid.

Maar niet op de laatste plaats wil men invloed op de politieke voornemens in het bijzonder waar het gaat om deelname aan acties buiten de landsgrenzen.

Wat was het voorheen toch eenvoudig met alleen die dreiging uit het oosten. De kolonel, de overste en de majoor voelden zich nu meer een loopjongen van die honderdvijftig volksvertegenwoordigers. Men wil daarom meer invloed op die politieke beslissingen omdat zij toch uiteindelijk die klussen moeten opknappen waar ook ter wereld. Het vertrou-

wen in de generaals die zich dagelijks tussen de politici bevinden is gering. Die staan ook weer enige jaren voor hun dienstverlating en kunnen het gevechtstenu tot die datum rustig in hun plunjebaal laten zitten.

Het is in ons land ondenkbaar dat militairen het parlement aflossen voor het besturen van de natie. Die wisseling van de wacht vindt alleen plaats in die andere werelddelen. Maar een tussenvorm om meer invloed te krijgen op 's lands bestuur lijkt erg moeilijk. Een parlementaire beslissing om met ons leger deel te nemen aan een VN-taak zou dan de goedkeuring moeten hebben van de militaire belangenverenigingen. Maar in ons systeem blijft alleen de minister verantwoordelijk en kan deze eventueel naar huis gestuurd worden. Het is onbevredigend indien officieren alleen een advies mogen uitbrengen dat niet bindend is voor het te voeren beleid.

De beroepsmilitair stelt vaak dat hij zich niet bemoeit met de politiek. Maar hier geldt temeer: de politiek bemoeit zich wel met u. Daarom is een alternatief om naast het gebruik maken van het stemrecht tevens lid te worden van een politieke partij. In een democratie is dat nu eenmaal een mogelijkheid optimale invloed uit te oefenen.

Cor Out

EGO PUZZEL

De oplossing van de puzzel in het novembernummer luidt als volgt: 1-vitrine; 2-trekker; 3-indelen.

Hieronder een puzzel waarbij de vier juiste woorden van elk zeven letters zowel horizontaal als vertikaal dienen te worden ingevuld.

De omschrijvingen luiden als volgt: 1-schoonmaakgerei; 2-plaatsen; 3-droefenis; 4-grotere.

1		2		3		4
2						
3						
4						

Even stemmen

UITZENDCONFERENTIE 13 INFBAT LUCHTMOBIEL

een impressie

In januari 1995 is het zover. 13 Infbat staat op het punt de rode baret in te ruilen voor een blauwe. Een VN-missie in voormalig Joegoslavië. Dat is niet niks. In navolging van 11 en 12 Infbat Luchtmobiel worden we maximaal voorbereid op wat komen gaat. In deze 'opwerkperiode' krijgt iedereen les in mijnherkenning, veiligheid, ZHKH etc. Het doel van deze lessen is: heelhuids terugkomen.

Maar er is meer dan alleen maar heelhuids terugkomen. Ook op geestelijk vlak is beschadiging mogelijk. Vandaar de noodzaak om ons ook geestelijk voor te bereiden op de komende uitzending. Dit doen we door middel van een uitzendconferentie; tijdens deze conferentie (bestaand uit een avond en een dag) proberen we met elkaar duidelijk te krijgen hoe een mens in elkaar zit en wat geestelijk evenwicht is. Daarnaast proberen we samen er achter te komen wat een uitzending kan betekenen voor dat geestelijk evenwicht. Door middel van oefeningen, videofragmenten en discussies gaan we in op het belang van 'praten'. Hoe sta je in de groep? Hoe is de verhouding met het kader? Praat je met het thuisfront over de komende uitzending? Vervolgens pogen we zicht te krijgen op de verbanden, die er bestaan tussen verandering van leefwereld en de mogelijke verandering van eigen normen en waarden en de risico's daarvan. Wat zijn je motieven en verwachtingen ten aanzien van de uitzending? Het einddoel is ten-

Conferentie in ontspannen sfeer?

slotte elkaar middelen en mogelijkheden aan te bieden om bij alle veranderingen zo 'heel' mogelijk te blijven.

Het merendeel van de 550 deelnemers was tevreden over de locatie (oefen- en schietkamp Lauwersmeer) en het inhoudelijke deel van de conferentie. Overste Karremans, commandant van 13 Infbat en net als de overige kaderleden ook deelnemer aan de conferentie, is van me-

ning dat aan de doelstelling voldaan is. Toch heeft hij ook nog een kritische noot: 'er moet meer gelet worden op de samenstelling van de groep en de begeleider moet eigenlijk uitzendervaring hebben'. We zullen deze en andere opmerkingen meenemen in de evaluatie.

Bart Hetebrij

Kantinegebouw van Marnewaard, Lauwersoog

CARAIBISCH THEATER EN AFRIKAANSE DICHTERS

'Voor ons is cultuur het middelpunt van het leven; het leven zelf.' (Chenjerai Hove, dichter en schrijver in Zimbabwe). Het HIVOS Cultuur Fonds (i.o.) meldt zich. Met de aangepaste stelling dat cultuur een fundamenteel bestanddeel van ontwikkelingssamenwerking uitmaakt.

'HIVOS op twee benen' is de titel van het HIVOS-ondernemingsplan voor de komende vier jaren. Het HIVOS Cultuur Fonds is het tweede been van HIVOS en ziet er wat anders uit dan het eerste, maar we hopen dat het samen gemakkelijk loopt op de fondsenwervingsmarkt. Het eerder geïntroduceerde Noord-Zuid Plan betreedt nieuwe paden binnen het vertrouwde ontwikkelingsterrein van de economische verzelfstandiging. Het HIVOS Cultuur Fonds waagt zich in een nieuw gebied: steun aan kunst en culturele activiteiten in ontwikkelingslanden.

Wat moet een ontwikkelingsorganisatie met kunst en cultuur? Die vraag laten we eerst beantwoorden door een bekende sportman: Johann Olav Koss, held van de Olympische Winterspelen 1994. Van het prijzengeld dat hij in de wacht had gesleept kocht hij voor 12 ton aan sportmateriaal en vertrok ermee naar Eritrea. Critici vielen over hem heen: hoe haalde hij het in zijn hoofd om hongerende kinderen in plaats van voedsel een stel voetballen cadeau te doen? Koss: 'Ik wil het voedselprobleem niet bagatelliseren, maar ik zie hoe sport kinderen een kans geeft ergens deel van uit te maken. Voor hen is sport meer dan ontspanning, het is een sociale rehabilitatie ten opzichte van de oorlog.'

Kunst en cultuur zijn evenmin als voetballen de luxe-artikelen waarvoor ze vaak versleten worden. Ontwikkeling is meer dan eten, drinken en een dak boven je hoofd. Ontwikkeling is het opbouwen van een democratische samenleving waarin voor iedereen goed te leven valt.

Ideeën daarover komen niet uit de lucht of uit politieke handboeken vallen. Die halen mensen uit traditie en opvoeding, maar ook uit verhalen, boeken, films, muziek en foto's. Kunst en cultuur beïnvloeden hun kijk op de wereld en staan daarmee midden in de samenleving. Kunst is bovendien een vrijplaats, biedt ontspanning en een mogelijkheid om uit dagelijkse ellende of het dwingende keurslijf van de traditie te ontsnappen. Kunst spreekt zich vaak minder expliciet uit over leven, mensen en ontwikkeling dan een politiek manifest. De 'ontwikkelingsrelevantie' van een kunstwerk is

Wole Soyinka uit Nigeria

niet altijd aan te tonen. Toch zijn kunst en cultuur, niet minder dan duurzame ontwikkeling of economische verzelfstandiging, belangrijke factoren in ontwikkelingssamenwerking.

Daarom wordt er binnen HIVOS hard gewerkt aan de introductie van het HIVOS Cultuur Fonds. Dit voor Nederland unieke fonds zal financiële steun bieden aan kunst en culturele activiteiten in ontwikkelingslanden: een museum in Soweto, theater uit Peru of bijzondere vrouwenmuziek uit Sri Lanka. Vernieuwende, onafhankelijke en kwalitatief hoogstaande projecten; waardevolle initiatieven die zonder financiële steun niet de kansen krijgen die ze verdienen.

HIVOS heeft een traditie te verdedigen in het ondersteunen van culturele activiteiten in ontwikkelingslanden. Het culturele centrum Vibhavi in Sri Lanka bijvoorbeeld, of het Caraïbisch netwerk van theatergezelschappen East Caribbean Popular Theatre Organization. Het 'Voice of Africa' fonds subsidieert tal van culturele projecten in Afrika. Ook in Nederland heeft HIVOS in de afgelopen jaren al een voorschot genomen op het HIVOS Cultuur Fonds. In 1994 steunde HIVOS onder meer een toernee

van zingende buschauffeurs uit Mozambique, een serie over niet-westerse filosofen in Filosofie Magazine en de overkomst van Afrikaanse dichters voor Poetry International. Met twee van deze dichters, Wole Soyinka en Kofi Awonoor, discussieerden we over de opzet van het fonds. Eerder organiseerde het HIVOS-regiokantoor in Harare al een seminar met bekende en minder bekende Afrikaanse kunstenaars rond het thema 'cultuur en ontwikkeling'.

Onbeslagen komen we in ieder geval niet ten ijs. Het HIVOS Cultuur Fonds wordt gedegen voorbereid en zal in de loop van 1995 op gepaste wijze gelanceerd worden. Tot die tijd zullen we regelmatig ons gezicht laten zien op de vele festivals en manifestaties die multicultureel Nederland rijk is. De belangstelling voor niet-westerse culturen is enorm toegenomen in de laatste jaren, het duidelijkst zichtbaar in muziek, maar ook steeds meer aanwezig in beeldende kunst en film. We rekenen dan ook op veel kunstminnende donateurs voor het HIVOS Cultuur Fonds.

Jacqueline Schuiling

Met dank aan HIVOS-projectbericht

Kofi Awonoor
uit Ghana

DE KEERZIJDEN VAN MAKWAELA'S POPULARITEIT

De Mozambiquaanse a capella zang- en dansgroep Makwaela dos T.P.M. maakte in juni hun debuuttournee in Nederland, met steun van HIVOS. Alle leden werken bij het openbaar vervoer, waaraan ze hun bijnaam 'de zingende buschauffeurs' ontleenen.

Vlak voor zijn optreden in het Utrechtse Rasa ondergaat maestro Gil Mabjeca enigszins gelaten de vragen die op hem af worden gevraagd. De leider van de Mozambiquaanse a capella groep Makwaela dos T.P.M. is een rustige, wat oudere man, die een uur later op het podium een complete gedaanteverandering zal ondergaan. Als hij opkomt kijkt hij met glinsterende ogen in het publiek en dirigeert hij met snel draaiende polsen de groepleden in een strakke cadans.

De complexe zang is nauwelijks te onderscheiden van het in Nederland zo bekende geluid van Ladysmith Black Mambazo. Maar, vertelt Gil, het is belijst niet zo dat ze een graantje willen meepikken van het succes van hun Zuidafrikaanse collega's. De gelijkenis stamt uit het recente verleden, toen hun vaders in de Zuidafrikaanse goudmijnen werkten. Bij terugkomst dansten ze de 'makwaela' en bezongen ze hun pijnlijke ervaringen voor hun families. Aanvankelijk deden ze dat in Zulu, nu wordt het in de eigen taal gezongen. Typisch Mozambiquaans zijn de bewegingen. Deze vormen een essentieel onderdeel: het gestamp van de voeten, soms ritmisch, soms heel subtiel tegen het ritme in, maakt de muziek bij vlagen opzweepend.

De groep ontstond in 1977 - kort nadat het land onafhankelijk werd van Portugal - op initiatief van de minister van Transport. Voor het culturele uit-

hangbord van het openbaar vervoer werden de meest getalenteerde werknemers geselecteerd. De groep kreeg alras de bijnaam van zingende buschauffeurs. In werkelijkheid besturen niet alle leden bussen. Er zijn ook monteurs bij en elektriciens. Gil is chef personeelszaken.

De groep groeide uit tot de populairste makwaela-act en is regelmatig te beluisteren op de radio en te zien in videoclips op de televisie. Bij staatsbezoeken staan de twaalf leden stevast op het vliegveld om de hoge ambtsdragers een hartelijk welkom toe te zingen. Verder treden ze regelmatig op in het buitenland en zijn ze nu - met financiële ondersteuning van HIVOS - voor het eerst in Nederland. Alwaar het enthousiasme van het publiek Gil een beetje overrompeld heeft. Impressario Luis do Amaral haast zich erop te wijzen dat het zakelijk respect helaas niet evenredig groeit met de populariteit. 'De auteursrechten van westerse muziek worden alom gerespecteerd. Tijdens optredens van groepen met maar een beetje naam haalt niemand het in zijn hoofd om te gaan filmen. Maar bij Afrikaanse artiesten schijnt men dat opeens te vergeten. Mensen komen naar optredens met de meest geavanceerde digitale opnameapparatuur. Zonder toestemming van de componist of van

de groep. We moeten hard vechten voor onze rechten.'

De populariteit van Makwaela dos T.P.M. had, in het land dat jarenlang gebukt ging onder een burgeroorlog, ironisch genoeg tragische gevolgen. Vijf groepleden werden enkele jaren geleden omgebracht, toen de bus op weg naar een optreden in een hinderlaag reed. Renamo, de gewapende oppositie,

Optreden Makwaela, Full Colour Festival in Emmem

vond dat de groep te regeringsgezin was. Gil: 'Terwijl we het traditionele cultuuroed vertegenwoordigden, nooit de regering.'

Inmiddels is er vrede in Mozambique en worden verkiezingen voorbereid. Maar gezien de gewelddadige ervaringen springt Gil heel voorzichtig om met referenties in teksten aan de actuele politieke situatie. Dat blijft gevaarlijk. Liever zingt hij over de hoopvol stemmende ontwikkelingen in Zuid-Afrika. Zijn favoriete nummer gaat over Nelson Mandela. 'De meeste teksten behandelen het leven van alledag in Mozambique: armoede, droogte en de gevolgen van de burgeroorlog die niet in een klap ongedaan zijn gemaakt.'

Annet Maseland

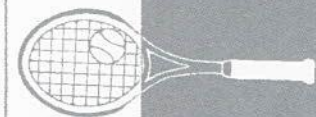
Makwaela dos T.P.M. in Rasa, mei 1994 "Gil met draaiende polsen"

FOTO ANNET MASELAND

Zonder toestemming van de componist of van

Met dank aan HIVOS-projectbericht

SPORT

NEDERLANDSE(?) TOPSPORT

Wie wordt sportman van het jaar? En nog moeilijker: sportvrouw van het jaar? Als het zo zal gaan als bij de AKO-literatuurprijs zouden er toch heel wat (meer) onvoldoendes vallen. De verwarring bij Sonja Barend zou nog desastreuzer zijn, want het gebrek aan kandidaten is schrijnend gering. Er valt hooguit een prijs uit te reiken aan de sportbond van het jaar. De roeibond dus. Het Nederlands Olympisch Comité, tegenwoordig met een verschrikkelijke afkorting NOCNSF geheten (en er moet eigenlijk nog een sterretje tussen die fusieletters ook) kwam met het lumineuze idee om een Olympische kernploeg voor 1996 te formeren. Waarom weet nog niemand en wat precies de voordelen zijn voor degenen die erin zijn opgenomen, evenmin, maar zeker is dat zowat de gehele roei-selectie er deel van uitmaakt. Wat zeg ik, zowat de gehele roeibond.

Nu is roeien een mooie sport, tenminste dat vind ik. Als ik mijn rondje hardloop langs de Bosbaan zie ik ze dikwijls optornen tegen een regenachtige storm en hoge hekgolven. En dan hebben ze net een zekere cadans gevonden of ze moeten al weer terug, want de Bosbaan is maar twee kilometer lang. Ik heb respect voor die bonken van mensen die maling hebben aan het Hollandse herfstklimaat en die onversaagd de elementen trotseren. Het is nog voor te stellen dat één of andere Amerikaanse of Australische roeier bereid wordt gevonden om zich met een financieel perspectief van niks af te beulen in loodzware trainingen. Die heeft tenminste zon en die kan het water induiken als het sjoeren van de riemen iets te langdradig lijkt te worden. Maar als Nederlander moet je wel over een enorme portie doorzettingsvermogen, zo niet masochisme beschikken om je ongemotoriseerd te water te begeven.

Een andere vorm daarvan is zwemmen en dat is voor de buitenstaander ook zo'n ondankbare sport. Meestal moet die in veel te bedompte baden en in overgechloreerd water worden beoefend. Een cent te makken hebben zwimmers niet en ze trekken het hele jaar hun eentonige baantjes met het uitzicht op hooguit één attractief toernooi in een zonnig land.

Het vreemde verschijnsel doet zich voor

dat zowel roeien als zwemmen in Nederland veel en op niveau werden beoefend. Zou het met de landsaard hebben te maken? Zijn we van oorsprong een land van zelfkwellers of hebben we ons door weer en wind gestaald? Het lijkt bevestigd te worden door de (vroegere) successen in al weer zo'n klimaatgevoelige sport, het wielrennen. Daarin schijnt de pijniging van het eigen lijf zelfs de meest extreme vormen te hebben aangenomen.

Uit welk milieu kwamen de Nederlandse vedetten in de drie genoemde sporten? Het laat zich raden. Met uitzondering

van het roeien (het is tenslotte een studentensport gebleven): zelden uit de grote steden. Het waren mensen die hun weerstand opbouwden tijdens lange dagelijkse fietstochten over provinciale wegen die naar een schoolgebouw leidden. Ze kwamen uit boerengezinnen waar het ploeteren met de paplepel werd ingegoten of de ouders dreven een winkel van Sinkel, waarin ze van jongsafaan bijsprongen. Dat alles is niet meer. Nederland is een land van welvaartskinderen geworden en als er geen welvaart is, kiezen de kinderen niet voor zwemmen of fietsen, maar voor voetbal, waarin de welvaart lonkt. En als ze wel uit een bemiddeld gezin komen, gaan ze tennissen en hockeyen want een 'volksport' past niet bij ze.

Helaas begint dit betoog nu enigszins te lijken op een sociologische beschouwing. Dat is niet de bedoeling en niet mijn pretentie. Ik ben meer aan het zoeken naar oorzaken achter de vaak zo be-

labberde prestaties die dit jaar door Nederlanders zijn geleverd in het fietsen, in het zwemmen, in de atletiek. En misschien zit er toch wel iets in die theorie van de teloor gegane 'tegen-de-klippen-op-mentaliteit'. Of lijkt ze te veel op de oude opvatting dat ware kunst slechts ontstaat op vervallen zolderkamertjes waar berooide en eenzame excentriekelingen de ellende van hun versleten trui of andere wereldproblemen aan het papier dan wel doek toevertrouwen?

Zeker is dat de topsport zo ver voorgescreven is dat het in de veel beoefende takken niet meer gaat op de oude manier.

Om mee te kunnen in het zwemmen of de atletiek volstaat twee uur trainen per dag niet meer. In het hockey kan het nog en wellicht ook in enkele andere teamsporten. Maar in de meeste individuele sectoren is volledige toewijding nodig en zelfs die is niet meer voldoende. Er zijn hele teams nodig geworden rondom soms maar één talent, teams van trainers, wetenschapper, psychologen en wat al niet.

En dan blijkt vooral één factor doorslaggevend. Tenminste als we afgaan op de magere resultaten die dit jaar wél zijn behaald. De volleyballers werden tweede bij de WK, de roeiers grossierden in ereplaatsen. Als het om faciliteiten en randvoorwaarden gaat, is er slechts één overeenkomst: de impuls van een buitengewoon gedreven, bijna monomane buitenlandse coach. De volleybalploeg bouwde met de Nederlander Alberda voort op 'de idiotie' van de Amerikaan Arie Selinger en de roeiers werden 'gemobiliseerd' door de Pool Kris Korszenowski.

Ik denk dat hun buitenlanderschap iets met de successen te maken had of heeft. Nederlanders zijn gevoelig voor de gedachten van niet-Nederlanders. Ik denk dat Nederlanders er langzamerhand niet meer zo bedreven in zijn om voor zichzelf duidelijke keuzes te maken en dat geldt ook voor Nederlandse trainers. Maar als er dan een enthousiasmerende en ook nog deskundige buitenlander komt, die van geen halfslachtigheid wil weten, dan kan het ineens wel. Wonderlijk volk zijn we toch.

Hans van Wissen

LES PATRIOTES: ANGSTIG ACTUEEL

Terwijl ik dit stukje schrijf, is Bill Clinton, bewaakt door duizenden agenten, op bezoek in het Midden-Oosten voor het vredesverdrag tussen Israël en Jordanië. Tegen de tijd dat u het leest, zijn er wellicht alweer aanslagen gepleegd, of mensen op straat vermoord, en lijkt de vrede tussen Israël en de Palestijnen misschien weer verder weg dan ooit, Nobel-prijs of niet. De film *Les Patriotes* komt dan ook op een griezelig actueel moment in de bioscopen. Al wordt met nadruk vermeld dat geen van de gebeurtenissen in de film op waarheid berust, en dat alle personen fictief zijn, je krijgt toch wel een beeld van hoe het toegaat bij de Israëlische geheime dienst, de in 1952 opgerichte Mossad.

Het verhaal had geschreven kunnen zijn door een van die begaafde auteurs die zich hebben gespecialiseerd in de betere, waarheidsgetrouwe spionage-roman. Vaak waren dat mensen die zelf jarenlang bij een dienst of een ministerie hadden gewerkt, en die dus precies wisten waar ze het over hadden. Voor zijn film heeft maker Eric Rochant zich gebaseerd op talloze kranteberichten en uitgebreide artikelen over de manier waarop de Mossad opereert en met zijn agenten omgaat.

Hoofdpersoon in *Les Patriotes* is de jonge Ariel, een Joodse Parijzenaar die in 1983, op zijn 18de verjaardag, aankondigt dat hij naar Israël gaat. Hoewel hij zich zijn hele leven al sterk met het land verbonden heeft gevoeld, is hij er nooit zelf geweest. Nu heeft hij het gevoel, dat hij volwassen is en dat hij iets kan doen voor dat fascinerende tweede vaderland, zoals hij het beschouwt. Daarnaast heeft hij sterk de behoefte om ergens bij te horen, ergens deel van uit te maken. Bovendien worden agenten van de Mossad in Israël zelf als helden beschouwd, en die status spreekt de tamelijk onzekere tiener ook wel aan.

■ Tegenstrijdige gevoelens

Aanvankelijk proberen de mensen bij wie hij zich meldt, zijn motieven te doorgronden. Hij wordt aan een zware psychologische vuurproef onderworpen. Uiteindelijk wordt hij aangenomen, en komt hij in opleiding bij een speciale eenheid van de Mossad, Unit 238. Maar als hij wat langer meedraait, en ziet op welke gewetenloze manier de dienst opereert, wordt hij steeds meer bekropen door twijfels. De eerste keer werkt hij mee aan een heel geraffineerd opgezette operatie om een Fransman die bij een kerncentrale werkt, informatie te ontfutselen. De man wordt gemanipuleerd, o.a. door middel van een blonde callgirl waar Ariel zelf snel verliefd op wordt. Maar uiteindelijk loopt de zaak mis, de fysisch krijgt een zenuwinzinking en verdwijnt, nutteloos geworden, van het toneel. De callgirl komt bij de afsluiting

van die mislukte actie op een raadselachtige manier om het leven, en Ariel belandt in zijn eerste crisis. De tweede keer wordt de jonge agent zelf benaderd door een wat naïef aandoende Amerikaan die bij de CIA werkt en die, vanwege eenzelfde lotsverbondenheid met het land Israël, graag informatie wil doorspelen naar de Mossad. Aanvankelijk wordt hij flink in de watten gelegd, krijgen hij en zijn popperig vrouwtje zelfs een Israëlisch paspoort. Maar op het moment dat hij door zijn eigen dienst wordt ontmaskerd, laat de Mossad hem als een steen vallen (een gruwelijke scène!).

Ariel wordt door deze gebeurtenissen in verwarring gebracht, want hij heeft moeite zijn idealen hoog te houden. Hij vindt het in zijn hart inhumain om mensen zo op te offeren, zelfs voor het landsbelang. De film is gegoten in de vorm van een brief die Ariel aan zijn zuster schrijft als hij vier jaar bij de Mossad werkt. Aan haar probeert hij ook zijn beweegredenen uit te leggen. Het slot

van de film doet helaas enigszins afbreuk aan de sterke en geloofwaardige sfeer van wat eraan voorafging. De blonde prostituee op wie Ariel verliefd was geworden, blijkt helemaal niet te zijn geliquideerd, en is net zo kapot van Ariel als hij van haar. 't Lijkt bijna een knieval voor de commercie, maar regisseur Rochant verklaart het anders. 'Ik wilde niet dat de film een al te zwarte indruk achterliet', legt hij uit. 'Ariel is geschokt door wat hij om zich heen heeft zien gebeuren, maar hij moet niet zijn hele wereldbeeld zien vermorzelen, want zo zwart/wit zit het leven ook weer niet in elkaar.'

■ Levensecht

De aanpak van de film is heel levensacht. Ook de aarzende manier waarop de niet bijster innemende, kleine en wat bangelijk aandoende Yvan Attal de rol van Ariel speelt (goed doordacht, om hier juist geen flitsende macho voor te kiezen) onderstreept de vele twijfels waar hij aan ten prooi is. Een held voelt hij zich na die vier tropenjaren zeker niet.

Eric Rochant heeft mooi ingespeeld op het feit dat spionage-verhalen, helemaal als ze in een authentiek aandoende vorm worden gegoten, altijd blijven boeien. En er zal helaas voorlopig wel stof genoeg zijn voor dit soort vertellingen, al is de Muur dan ook gevallen.

Leonore van Opzeeland

Yvan Attal in Les Patriotes

FILM IN 'T KORT

THREESOME

Een tamelijk melig filmpje dat toch wel wat verrassende aspecten telt, is **Threesome**. Twee mannelijke studenten krijgen door een misverstand een meisje in hun woon-eenheid ingedeeld. Zij noemt zich n.l. Alex, dus dan is zo'n vergissing snel gemaakt. Al rap ontwikkelt zich een gecompliceerde driehoeks-verhouding. Want terwijl het meisje verliefd wordt op de meest beschaafde van de twee studenten, verliest die, een latente

Josh Charles, Lara Flynn Boyle en Stephen Baldwin in *Threesome*

homo, zijn hart aan de andere mannelijke bewoner, een ongenueanceerd mannetjesdier met vreselijke manieren. Deze laatste gaat echter weer totaal uit zijn dak van het vrouwelijke studentje. Er worden wat aardige statements over liefde en gevoelens te berde gebracht, en aan het slot komt een voor Amerikaanse begrippen behoorlijk gewaagde scène voor. Geen must, wel een lief tussen-doortje.

THE SPECIALIST

Het is vast de bedoeling van de makers niet geweest, maar tijdens de persvoorstelling van **The Specialist** waren de lachsalvo's niet van de lucht. Toch gaf het verhaal daar bepaald geen aanleiding toe. Sylvester Stallone, in de film een explosieven-expert, wordt te hulp geroepen door een mooie blondine (Sharon Stone), wier ouders jaren geleden door een crimineel en zijn trawanten zijn vermoord, voor haar kindergenen nog wel. Stallone, die te kennen had gegeven dat hij, sinds hij Basic Instinct had gezien, ook wel eens een film met Sharon Stone zou willen maken, laat zich moeiteloos door haar inpalmen, al heeft ze een aantal onaangename azen in haar mouw. Maar uiteindelijk groeit er natuurlijk toch iets moois tussen hen, en er gaat voor miljoenen aan spectaculaire springstof de lucht in. Niks om te lachen dus, maar

Sylvester Stallone en Sharon Stone in *The Specialist*

Stallone maakt het verblijf in de bioscoop toch de moeite waard, doordat hij inmiddels zo'n karikatuur geworden is van de 'Italian Stallion', zoals hij in zijn bloeitijd werd genoemd, dat je je gezicht niet in de plooi kunt houden. Vooral als hij quasi-filosofische waarheden rondstrooit, of zijn opponenten trakteert op zijn korte, als bijtend bedoelde one-liners, en dat allemaal met die steeds dieper wordende stem, is het genieten. Maar **The Specialist** stond wel onmiddellijk bovenaan de lijst van bestbezochte films bij het uitbrengen in Amerika. Genoeg trouwe fans dus.

THE LION KING

Ik breek in deze kolommen niet vaak een lans voor een tekenfilm, maar ik zou toch dit keer toch graag heel veel mensen van alle rangen, standen en vooral leeftijden naar **The Lion King** willen schrijven. De film gaat met meer dan honderd kopieën in première, dus niemand hoeft er ver voor te reizen. Het grootste deel van de bioscopen zal **The Lion King** in de Nederlandse na-synchronisatie vertonen, maar persoonlijk adviseer ik u toch om ook de originele versie te gaan zien. Jeremy Irons als de stem van de boze oom steelt de show, maar ook James Earl Jones als de oude koning en Whoopi Goldberg als een van de valse hyena's verdienen Oscars, als die in deze categorie zouden bestaan. De film speelt zich helemaal af in Afrika. Simba is een kleine welp, voorbestemd om zijn nobele vader later op te volgen als koning. Maar zijn vaders broer, Scar, heeft heel andere plannen. Hij zorgt dat de koning verongelukt, en maakt zijn kleine neefje wijs dat die de dood van zijn vader op zijn geweten heeft. Het welpje verdwijnt vol schuldgevoel ach-

The Lion King

ter de horizon, en Scar staat al snel aan het hoofd van een fascistoïde regime. Maar alles komt natuurlijk goed, iedereen kan met een bevredigd gevoel voor rechtvaardigheid naar huis, en Disney heeft er weer een wereldsucces bij. Het verhaal leunt zwaar tegen de beroemde Shakespeare-drama's aan, en er zijn ook al berichten verschenen dat de film wel erg veel overeenkomsten vertoont met een getekende Japanse televisie-serie die in de jaren zestig op de Amerikaanse tv te zien is geweest. Dat neemt allemaal niet weg dat **The Lion King** een adembenemend werkstuk is, met perfecte muziek (o.a. songs van Elton John), en dankzij de huidige technieken schitterend om naar te kijken.

PULP FICTION

Over **Pulp Fiction** is al zoveel gezegd en geschreven, en de film is al zo vaak bekroond, dat ik er weinig meer aan kan toevoegen behalve de aanbeveling: ga hem zien. Al staat de film bol van het geweld, schrijver/regisseur Quentin Tarantino (die zelf ook een sukkelig rol-

Samuel L. Jackson, John Travolta en Harvey Keitel in *Pulp Fiction*

letje speelt) heeft uit diverse lagen zo'n schitterend verhaal gecomponeerd, hij weeft zoveel unieke, vaak hilarische dialogen door het script en weet van zijn acteurs en actrices zulke fenomenale prestaties los te krijgen, dat de man, 32 jaar oud, nu al bijna een legende is. Ik druk hem bovendien persoonlijk aan het hart omdat hij de altijd ondergewaardeerde en miskende John Travolta de kans geeft om te laten zien hoeveel hij in zijn mars heeft.

LvO

Peter van Straaten

Een tekening laat het interieur van een kamer zien: een tafel, een bank, een rotan schommelstoel en op de vloer biezen maten. Door een raam zijn de kale takken van een boom te zien waar juist de laatste blaadjes van af dwarrelen. Een beeld om niet direct vrolijk van te worden. Op de bank zit een meisje te telefoneren met een kennis of met haar ouders: "Ja, de verwarming is weer in orde, dus deze winter blijf ik in elk geval bij Ed". Welk een lading krijgt deze prent van Peter van Straaten ineens door dit onderschrift. Wat voor een tragiek gaat er achter deze woorden van dit meisje schuil?

De hierboven beschreven prent is één van de vele tekeningen uit het zojuist verschenen boekje "Min en onmin". Tegelijkertijd verschenen nog twee bundels van zijn hand t.w. "Zaken en werk" en "Seks en erotiek". In

deze nieuwste aanwinsten zijn in elk deel zestig (voor het grootste deel eerder verschenen) prenten rond een bepaald thema samengebracht. De gebonden uitvoering (en natuurlijk de prijs) van de deeltjes maakt ze extra geschikt om er een relatie een heerlijk kijk- en leesplezier aan te laten beleven. Zonder dat we een maatschap zijn aangegaan noch met de tekenaar noch met de uitgever, drukken we ter aanmoediging toch een aantal tekeningen uit deze bundels af.

Peter van Straaten: Min en onmin, Zaken en werk en Seks en erotiek. Van Gennep, Amsterdam. 1994. 64 blz. f 12,50 per deel. (WH).

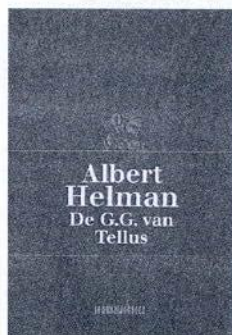
Laatste oordeel?

De produktieve grand old man van de Nederlandse literatuur Albert Helman heeft weer een grote roman aan zijn ruim tachtig boeken toegevoegd: De G.G.

van Tellus.

In een interview in De Volkskrant zei hij dit boek als de afsluiting van zijn oeuvre te beschouwen.

Wie is de G.G. van Tellus? Is hij

de Gouverneur-Generaal, de Guitige Grappenmaker, het Grand-Geweten of wellicht zelfs de Goede God die een laatste oordeel velt? *Misschien ben ik wel de Grote Geheimzinnige*, tart hij zijn toehoorders maar 'het is voldoende mij aan te duiden met de naam van Grijsje Gerrit'.

De hoogste macht is hij in elk geval niet, want op zijn beurt roept de G.G. soms ene 'Albert, onbenoembare' aan. Met namen spelen deed Albert Helman (het bekendste pseudoniem van Lou Lichtveld, Paramaribo 1903) altijd al graag. Wat te denken van de verleidelijke Hella Bertran en De G.G. van Tellus, vertel het ons maar? De roman begint 'banaal': een Parijse slager slaat op straat zijn vrouw. Voor de passerende Engelse schrijver Norman Angus wordt dit voorval de aanleiding voor een nieuw boek, 'Slag en slagveld'. Zijn Londense uitgever verandert de titel in 'Mysteries van de pijn' en de Nederlandse vertaling komt uit als 'Het deemoedig dulden'. Gevolg: geen gebrek aan (vaak kostelijke) misverstanden bij de zetter, de uitgever, diens vrouw en minnares, een boekhandelaar, een recensent en diverse 'lezers'. Dankzij Angus' boek komen allerlei relaties tussen deze mensen aan het licht.

De 'hemelse detective' G.G. laat door zijn Speciale Brigade rapporten maken over het voorval, de roman en de reacties daarop. Het gedrag van betrokkenen staat hem allemaal niet aan en hij laat ze met helikopters ophalen en 'te zijnen kantore' op Rottumeroog droppen om ze daar tot slot eens hartgrondig toe te (s)preken.

Voortdurend switcht Helman G.G. tussen komische en knorrig karakterbeschrijvingen en tussen lichtvoetige en diepzinnige maatschappijkritiek. Moet dit nu echt de laatste roman zijn?

Zoja, jammer.

Albert Helman: De G.G. van Tellus. In de Knipscheer, Amsterdam 1994. 331 blz. geb. f.42,50 (FS)

Eenheid van leven.

Zo'n 25 jaar geleden wijzigde de wetenschappelijk onderzoeker Sun van Meijel haar leven drastisch om de haar uithongerende ziekte anorexia nervosa een halt toe te roepen. Psychologische begeleiding, andere eet- en leefgewoonten en wisseling van werk (ze werd yogalerares) hadden ook een heel andere kijk op leven en werkelijkheid tot gevolg: 'Ik heb moeten leren om de stem van mijn hart te volgen en te stoppen met luisteren naar wat anderen van mij verlangen'. Eind jaren '80 begon Van Meijel haar verworven inzichten te publiceren in een reeks helder geschreven en leerzame boeken. Het eerste, 'Sexualiteit, alleen in samen-zijn' (Servire 1988), en het negende, 'Karma', de voorbestemde vrijheid (1992), werden hier eerder enthousiast besproken. Deze zomer verscheen,

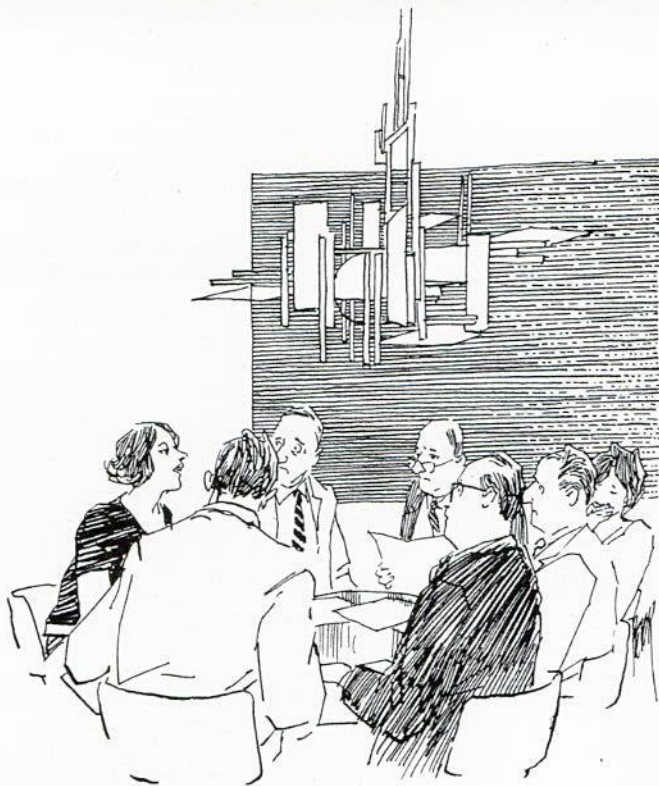

in een handzaam gebonden uitgave, **Contact maken: de vereniging van twee werelden**. Hoe je in contact komt met je innerlijke wereld en vervolgens (diepgaander) met de aardse werkelijkheid - je eigen lichaam en het denken, de natuur en de medemens - wordt weer begrijpelijk uiteengezet. Heel herkenbaar zijn daarbij ook de hoofdstukjes over de weerstanden die dit proces in jezelf oproept, ofwel de macht en de kracht van instincten, emoties, fantasieën en illusies, gedachten en het ik. Door voortdurend bewust afstand te nemen van die weerstanden en in contact te blijven met je zuivere intuïtie en je innerlijke wereld, kun je (beter) richting geven aan je eigen bestaan. Het is boeiend om aldoende de scheiding tussen binnen - en buitenwereld - die in ons dagelijks leven immers zo veel problemen geeft - te leren opheffen en tot meer eenheid van leven te komen.

Sun van Meijel: Contact maken. Servire, Utrecht 1994. 168 bln. geb. f 32,50. (FS)

"IS ZE MOOI? IK HOÓR JE JE BUIK INHOUDEN."

"DAT IS GELUL."

Woordenboek

1050 bladzijden met meer dan 40.000 trefwoorden voorzien van moderne betekenisomschrijvingen, grammaticale informatie, gebruiksaanwijzingen en vele voorbeelden en dit alles in een degelijk gebonden uitvoering. Ooit is André Abeling in 1982 begonnen met het maken van dit woordenboek uit een soort erge- nis over de inhoud van de be- staande woordenboeken. Met name de omschrijvingen van ab- stracte en technische begrippen lieten nogal eens te wensen over. Na 4 jaar was de eerste versie van zijn standaard werk vol- tooid.

Hij is er bovendien als eerste in geslaagd om niet alleen de woor- den en hun betekenis te vermelden, maar ook de context waar- in de woorden gebruikt moeten worden. Door bij het trefwoord *paard* bijvoorbeeld woorden als *hengst*, *merrie*, *manen*, *briesen*, *hinneken* en *steigeren* te noemen krijgt de gebruiker ook inzicht in de omgeving waarin dit woord gebruikt wordt, of gebruikt moet worden. Het werken met 'woordcombinaties' is uniek voor dit woordenboek. Ook uniek is de totstandkoming van het Prisma Elektronische Woordenboek. Dit laatste is in vergelijkende tests als beste uit de bus gekomen en is gemaakt op basis van Abelings stan- daardwerk.

Uiteraard is de inhoud bijna jaarlijks herzien dat wil zeggen: voorzien van nieuwe woorden, zijn oude woorden eruit gehaald en is het taalgebruik aangepast

bij de omschrijvingen. Deze gloednieuwe en vijfde ver- betterde druk verdient extra aan-

acht, te meer omdat je nooit genoeg een goed woordenboek onder de aandacht kunt bren- gen.

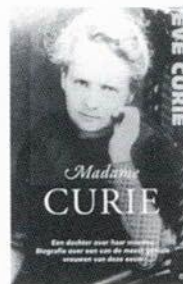
André Abeling: Spectrum Woordenboek Nederlands. Spectrum, Utrecht 1994. 1050 blz. geb. f 49,90 (EK)

Sterke vrouwenboeken

In oktober van dit jaar bracht In de Knipscheer het zevende kwar- tet Globe-pockets uit, een serie kwaliteitsboeken van flink for- maat en toch goedkoop (f 15,- per stuk), elk voor- en najaar vier tegelijk. In dit najaarskwar- tet een gemeenschappelijke noe-

mer: sterke vrouwen. Stuk voor stuk boeiende biografische boe- ken, die hier kort worden aange- kondigd en warm aanbevolen. Simone Bertaut schreef in 1969 een indringend boek over haar oudere halfzus Edith Piaf, de in 1963 gestorven grote zangeres met de kleine gestalte, die zo'n blijvende indruk maakte op een miljoenenpubliek over de hele wereld. Een turbulent leven vol affaires en schandalen met bo- venal één passie: muziek. Simone Bertaut: Piaf (Vertaling Ernst van Altena; Globe nr.25, 685 blz.)

Eve Curie (1904), jongste doch- ter van de wereldberoemd ge- worden ontdekker van het radium- Marie Curie (Nobelprijzen voor natuurkunde 1903 en scheikunde 1911) schreef het fascinerende levensverhaal van haar moeder, dat in 1938 een mondiale bestseller werd en zou blijven. Deze eerste pocketeditie is in Nederland de 29ste druk! Eve Curie: Madame Curie (Vertaling Willy Corsari; Globe nr. 26, 490 blz.)

In De schaamte ontsluit de Marokkaanse sociologe Sourmaya Naamane vrouwen uit Casablanca aan het woord komen over huwelijk, seksuali- teit en erotiek, over polygamie en de mythe van de maagdelijk-

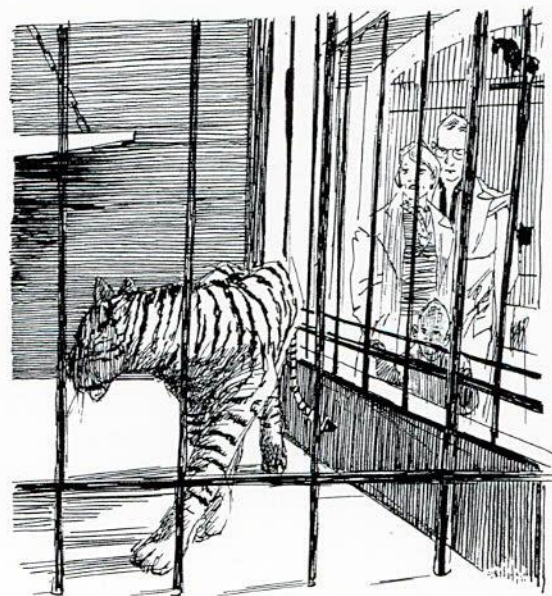
heid, en natuurlijk over de Islam. Sourmaya Naamane: De schaam- te ontsluit (Vertaling Veronique Huijbregts; Globe nr.27, 304 blz.)

Dee Brown (1908) is de auteur van tientallen studies en romans over het Amerikaanse Westen, waaronder het standaardwerk 'Begraaf mijn hart bij de bocht van de rivier' (Globe nr.9) en 'De slag bij Little Big Horn' (Globe 21). In de bestseller Vrouwen van het Wilde Westen laat hij een keur van heel bijzon- dere vrouwen de revue passeren,

waaronder de legendarische ge- neraalsvrouw Elisabeth Custer, Lola Montez en Calamity Jane. Dee Brown: Vrouwen van het Wilde Westen (Vertaling Hans Keller; Globe nr. 28, 386 blz) (FS)

Wim Heij,
Erika Krijt,
Frank Spoelstra

"IK HEB 'S ZO'N BAAS GEHAD
GÉK WERD IK VAN DIE MAN."

HUMANISTISCHE RELATIEVIERING

De dag waarop je ten overstaan van de buitenwereld besluit om je leven met elkaar te delen, is er één om nooit meer te vergeten. Zo'n dag, die zo veel voor je betekent, verdient het om er je persoonlijke stempel op te drukken. Om hem te vieren zoals jij dat wilt.

Humanistische begeleiders kunnen een bijdrage leveren aan zo'n viering. Zij kunnen een persoonlijke toespraak houden, waardevol voor jezelf en voor de genodigden. Zij kunnen met je meedenken hoe je zo'n feest van een eigen, op jouw situatie afgestemd karakter kunt voorzien. Zo geven humanistisch begeleiders een extra dimensie aan huwelijk of relatieviering.

De humanistische relatieviering is ontstaan uit de gedachte, dat het een behoefte van veel mensen is zelf vorm en inhoud te geven aan belangrijke momenten in hun leven. Dat kan op een heleboel manieren, waarbij een persoonlijk accent, zoals een toespraak, heel erg op prijs gesteld wordt. Maar ook de muziek, die je kiest, misschien gedichten of de aankleding van de ruimte, dat alles zijn persoonlijke keuzes.

De humanistische begeleiders (en bij de krijgsmacht kunnen dat ook de humanistisch raadsliden zijn) proberen aan de hand van een aantal persoonlijke gesprekken de meest geëigende vorm voor

de bijeenkomst te vinden. Zo kun je er zeker van zijn dat jouw ideeën over zo'n viering, en vooral je gevoelens over je relatie, het best tot hun recht komen.

Humanistische relatieviering is bedoeld voor mensen die zich herkennen in humanistische ideeën. Ze hoeven geen lid te zijn van het Humanistisch Verbond. Het is aan ieder zelf te bepalen hoe dat een rol speelt tijdens de viering.

Militairen kunnen een beroep doen op raadsman of -vrouw op kazerne of onderdeel, adressen zie hieronder.

Meer informatie bij het Humanistisch Verbond: 030-318145

Raadsliden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	MDTN	Telefoon privé
Wezep/'t Harde/ Vlb. Twenthe	L.J.H. (Lex) Beekers	05207-67549/05255-8109	* 06 - 535 - 7549	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-627909/627913	* 06 - 514 - 6093	
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 549 - 7913	040-627322
Nunspeet	J. (Jan) den Boer	05771-1341, tst. 2492/2498	* 06 - 594 - 2285	00-4942848629
Rotterdam/ Doorn	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539911, tst. 341/381	* 06 - 534 - 2492	03210-18934
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335	* 06 - 213 - 341/281	03480-14787
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	02230-52089	* 06 - 202 - 617	
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	* 06 - 517 - 335	08308-21867
Den Helder	M.J. (Marias) van Dorp	02230-52405	* 06 - 209 - 2089	
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56820	* 06 - 532 - 2643	02991-3525
Seedorf	R.P. (Rob) Geene	00-4942817510, tst 2285	* 06 - 209 - 2405	05220-62273
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	030-366444/45	* 06 - 209 - 6820	035-232142
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	05920-58574	* 06 - 594 - 2285	072-641080
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	04950-82811, tst. 702	* 06 - 557 - 6445	00-4942812470
Driehuis- Den Helder	C. (Carine) van Hinte	02550-61204	* 06 - 541 - 8574	075-703705
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	08380-81826	* 06 - 578 - 702	05160-13579
Harderwijk	I.P. (Irma) Jacobs	03410-76000, tst. 7809/7810		013-425425
Blomberg	F.G. (Frits) van de Kolk	00-4952358150	* 06 - 219 - 204	01727-13248
Seedorf	B.J.T. (Ben) van der Lindén	00-4942817510, tst. 2285/2286	* 06 - 678 - 1826	030-937808
Utrecht	B.M. (Beernoud) Mooijen	030-366444/45	* 06 - 533 - 7810	03417-58156
Stolzenau	J.G.J. (Jan) Nauts	00-49633277276	* 06 - 443 - 259	00-4952356621
Woensdrecht	V.J.B.M. (Vincent) Peeters	01646-92977	* 06 - 594 - 2285	00-4942816195
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-607051	* 06 - 557 - 6444	035-234907
Nijmegen	P. (Peter) Samwel	080-276911, tst. 154/196	* 06 - 445 - 290	00-495761687
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	085-533377 of 532774	* 06 - 504 - 2654	01640-47215
Schaarsbergen	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	085-532752 of 532774	* 06 - 500 - 7051	020-6323785
Breda	J.W.F. (Jan) Sulman	076-273341	* 06 - 511 - 1154	080-563833
Vught	J.E.M. (José) Verheyen	073-881000, tst. 1564	* 06 - 564 - 2774	080-229069
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-346826	* 06 - 564 - 2774	08382-1675
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	* 06 - 529 - 3341	076-872688
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	03404-14436	* 06 - 531 - 1564	080-239840
Stafradsvrouw	J.J. (Joan) Merens	03404-14436 of 20906	* 06 - 519 - 6826	05110-72385
Coornherthuis			* 06 - 213 - 341/281	033-952099
(raadsman)	J. (Jan) den Boer	03404-14060		05210-13657
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	03404-14060		085-629745

NEE
COMMANDANT,
IK KAN NIET ZIEN
OF HET EEN
VRIEND OF VIJAND
IS...

